ARGUMENTATIVE STRATEGIES IN THE CARAGIALIAN POLITICAL DISCOURSE

Anda-Elena MOLDOVAN
University of Pitești

Abstract: The article proposes to analyse the reasoning strategys from the political speech of Caragiale`s characters. The analysis will present the specificity of the political speech of the characters Farfurifi and Cațavencu from the play O scrisoare pierdută.

Keywords: to argue, political speech, reasoning strategys, the cooperative principle, the law of non-contradiction

Lucrarea își propune să abordeze problematica discursului politic, cu aplicare la discursul politic pe care îl regăsim în comedia caragialiană. Vom trece în revistă principalele orientări referitoare la noțiunea de discurs, insistând asupra trăsăturilor distinctive ale discursului politic în general și asupra discursului politic caragialian în special.

I. Consideraţii asupra noţiunii de discurs.

Noţiunea de discurs prezintă diferite accepţii, fapt subliniat de Dominique Maingueneau. Acesta prezintă diversele opoziţii pe care le antrenează discursul în lingvistică: opoziţia cu limba în sens saussurian, discursul reprezentând vorbirea; opoziţia limbă – enunţare în sensul lui Benveniste, discursul apropiindu-se de enunţare; opoziţia discursului, considerat ca folosire restrânsă a sistemului cu limba, definită ca sistem comun membrilor unei comunităţi lingvistice. Dincolo de abordările strict lingvistice, discursul, din punct de vedere pragmatic, prezintă următoarele caracteristici: presupune o organizare transfrastică, este o formă de acţiune, este interactiv, este orientat, se află în responsabilitatea cuiva, este condus de norme, este înţeles în interdiscurs.[1]

Discursul, fiind o practică socială, presupune respectarea unor norme constitutive ce se organizează în jurul a două principii fundamentale: principiul cooperării, postulat de Grice şi principiul politeţii, ce contribuie la crearea coerenţei pragmatice. În ceea ce priveşte cele două principii majore, Leech afirmă că principiul cooperării este insuficient şi că e necesar ca cele două să se completeze. Primul asigură reuşita comunicării pornind de la presupunerea că interlocutorul este cooperant, în timp ce al doilea menţine echilibrul social şi relaţiile de prietenie.[2]Politeţea, în sens pragmatic înseamnă a ţine seama de celălalt. In acest sens se are în vedere respectarea unor strategii ale politeţii pozitive şi negative, prin care este menţinută imaginea publică a fiecărui individ.[3]

În ceea ce priveşte legile discursului, se remarcă o abordare cvasi-unitară în literatura de specialitate. Astfel, se observă similarităţi între maximele griciene, postulatele conversaţionale ale lui Gordon şi Lakoff, legile discursului ale lui Ducrot: maxima calităţii corespunde legii sincerităţii, maxima cantităţii corespunde legii informativităţii şi exhaustivităţii, maxima modalităţii corespunde legii modalităţii şi legii litotei, iar maxima relaţiei corespunde legii pertinenţei.[4]

[1] Maingueneau, Dominique, *Discursul literar*, Institutul European, Iaşi, 2007, p. 46-49
[2] Leech, Geeoffrey, N., *Principles of Pragmatics*, Longman, New York, 1983, p. 82
[3] Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Conversaţia. Structuri şi strategii*, Editura All, Bucureşti, 1999, p. 107-110
[4] Kerbrat-Orecchioni, Catherine, *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*, Armand Colin, Paris, 1984, p. 210-217 şi Hobjilă, Angelica, *Comunicare, discurs, teatru. Delimitări teoretice şi deschideri aplicative*, Institutul European, Iaşi, 2012, p. 82-83

BDD-A22105 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:36 UTC)

Discursul are sens doar în interiorul unui univers format din alte discursuri, cu care acesta trebuie pus în relaţie. Orice text aparţine unei categorii de discurs, unui gen discursiv. Genurile discursive aparţin unor tipuri de discurs diferite, asociate unor vaste sectoare ale activităţii sociale. Aceste sunt supuse, ca şi actele de limbaj, condiţiilor de reuşită care presupun o finalitate recunoscută, un statut asumat de către partenerii legitimi (enunţiatorul şi co-enunţiatorul), locul şi momentul legitim, suportul material şi organizarea textuală.[5]

II. Discursul politic

Discursul politic şi în sens larg comunicarea politică este dificil de circumscris, situându-se la intersecţia a trei spaţii importante: spaţiul politic, spaţiul public şi spaţiul comunicaţional. Politica poate prezenta astfel mize economice, sociale, culturale, religioase, etnice, lingvistice. Miza discursului politic este câştigarea puterii şi exercitarea ei, de aceea limbajul politic este un instrument al puterii ce încearcă să fie acaparată. Puterea asupra limbii devine una dintre cele mai importante dimensiuni ale puterii. Eficacitatea discursului politic ţine de autoritatea actorului politic, de ceremonialul de enunţare şi de ponderea pe care alţi actori o dau discursului în chestiune. [6]

Având ca miză câştigarea puterii, discursul politic, ca şi orice alt tip de discurs de altfel, are o puternică componentă argumentativă. Aceasta este inerentă oricărui tip de discurs, fapt demonstrabil prin prezenţa argumentelor, a strategiilor discursive, a operatorilor argumentativi, a logicii sintactice şi semantice a discursului.[7] Dimensiunea argumentativă vizează nivelul transfrastic, în sensul că rolul argumentativ este o proprietate relaţională, în măsura în care se stabileşte în raport cu un alt conţinut frastic.[8]

III. Strategii argumentative

După Mariana Tuţescu, o strategie argumentativă este un ansamblu de acte de limbaj bazat pe o logică discursivă şi subîntins de o forţă şi un scop argumentativ. Cele trei dispozitive argumentative care sunt topicul, logicul şi enciclopedicul sunt inerente oricărei strategii argumentative.

Autoarea clasifică astfel strategiile argumentative: strategii de cooperare, strategii conflictuale şi refutative, strategii justificative, strategii de apărare şi strategii retorice sau figurative.[9]

Discursul lui Farfuridi

În discursul lui Farfuridi se remarcă prezenţa interogaţiei retorice, a negaţiei polemice şi a paradoxului.

Interogaţia retorică – apare întrebarea de atitudine propoziţională, de confirmare sau discursivă[10] cu orientarea răspunsului spre o valoare pozitivă: *Opinia mea este aceasta: e vorba de revizuire, da? - Da! Da!*(210) sau cu orientarea răspunsului spre o valoare negativă: *Ştiţi care este opinia mea în privinţa revizuirii?* Reacţia publicului este cea scontată de orator: *Nu!... Să vedem!... Spune!* (210) Funcţia acestui tip de întrebare este de a verifica componenta cooperare a schimbului dialogal dintre emiţător şi receptor. Este de asemenea expresia intenţiei persuasive, scopul fiind obţinerea adeziunii din partea receptorului.

Negaţia polemică - această strategie este slab reprezentată. Ea apare în ultima intervenţie a oratorului: *Atunci, iată ce zic eu, şi împreună cu mine trebuie să se zică*

[5] Maingueneau, Dominique, *Analiza textelor de comunicare*, Institutul European, Iaşi, 2007, p. 72-81
[6] Rovenţa-Frumuşani, Daniela, *Analiza discursului. Ipoteze şi ipostaze*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2005, p. 130-146
[7] Tuţescu, Mariana, L'argumentation. *Introductuon à l'étude du discours*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 1998, p. 365
[8] Stati, Sorin, *Le transphrastique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1990, p.67
[9] Tuţescu, Mariana, op. cit., p. 223
[10] Şerbănescu, Andra, *Întrebarea. Teorie şi practică*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 120-121

BDD-A22105 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:36 UTC)

asemenea toţi aceia care nu vor să cază la extremitate, adică vreau să zic, da, ca să fie moderaţi… adică nu exageraţiuni!... (210) Negaţia opune două atitudini: una extremistă şi una moderată, oratorul argumentând în favoarea moderaţiei.

Paradoxul – această strategie apare în finalul discursului oratorului: *Din două una, daţi-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimic; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, şi anume în punctele… esenţiale…*(211) Se observă încălcarea legii fundamentale a argumentaţiei şi anume legea non-contradicţiei. Oratorul propune două soluţii prin intermediului conectorului cu valoare alternativă *ori*. Prima soluţie: *să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimic* prezintă un argument şi opusul acestuia: să se revizuiască / să nu se schimbe, legate prin conectorul *dar*. A doua soluţie: *să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, şi anume în punctele… esenţiale…* prezintă din nou un argument şi opusul acestuia, fapt reperabil şi la nivel lexical prin echivalarea a doi termeni opuşi (*pe ici pe colo, şi anume în punctele… esenţiale…)*: să nu se revizuiască / să se schimbe în punctele esenţiale., legate prin conectorul *dar*. Conectorul dar exprimă relaţia de coordonare adversativă. La nivel semantic, conectorul are două utilizări principale: contrazicerea aşteptărilor şi contrastul semantic orientat.[11] Folosirea în acest context a conectorului este agramaticală, efectul fiind nonsens.[12]

Discursul lui Caţavencu

Se remarcă folosirea negaţiei polemice şi a paradoxului.

Negaţia polemică – *Nu mă tem de întreruperi, venerabile domnule preşedinte…* (211) Negaţia are un caracter polifonic, opunând două atitudini: cea a lui Caţavencu, care nu se teme de întreruperi şi cea a oratorului precedent, Farfuridi, care se teme de întreruperi. Interpretarea este confirmată de urmarea: *Puteţi, d-lor, să întrerupeţi, pentru că eu am tăria opiniunilor mele…*(221)

Negaţia are un caracter refutativ în exemple precum: *Or… conduşi de aceste idei, am fundat aci în oraşul nostru Aurora Economică Română, soţietate enciclopedică-cooperativă, independentă de cea din Bucureşti… pentru că noi suntem pentru descentralizare. Noi… eu… nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureştenilor, capitaliştilor , asupra noastră; (221); Anglia-şi are faliţii săi, Franţa-şi are faliţii săi, pînă şi Austria-şi are faliţii săi… Numai noi să n-avem faliţii noştri!* (222)

Paradoxul – se prezintă două situaţii: folosirea paradoxului cu scopul de a opune două argumente cu scop persuasiv, fiind eludată regula non-contradicţiei argumentative, deoarece paradoxul este de fapt o incompatibilitate rezolvată de către orator[13]: *Fraţilor, mi s-a făcut o imputare şi sunt mîndru de aceasta!... O primesc! Mă onorez a zice că o merit!... Mi s-a făcut imputarea că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultra-progresist… că sunt liber schimbist… că voi progresul cu orice preţ. Da, da, da, de trei ori da!* (220) sau pentru a pune în relief demagogia limbajului politicianist, care încalcă legea non-contradicţiei: *Industria română a admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipseşte cu desăvîrşire.* (222) Se observă din nou folosirea aberantă a conectorului *dar*.

Concluzii

Argumentativitatea este o trăsătură inerentă a oricărui discurs, cu atât mai mult a discursului politic, a cărei funcție este de a obține adeziunea publicului și câștigarea alegerilor. Analiza noastră a avut în vedere două discursuri politice aparținând personajelor Farfuridi și Cațavencu din piesa *O scrisoare pierdută.* S-a observat că cei doi oratori, în

[11] Zafiu, Rodica, *Conjuncţiile adversative în limba română: tipologie şi niveluri de incidenţă*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română – structură şi funcţionare,* Bucureşti, EUB, 2005, p. 247

[12] Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iaşi, 2004 p. 504:Termenii înscrişi în relaţia de coordonare adversativă (realizată prin conjuncţia dar) sunt *în mod obiectiv incompatibili cu raportul semantic de antonimie; un enunţ precum Nu e veche, dar e nouă nu e posibil*.

[13]Perelman, Charles, Olbrechts-Tyteca, Lucie, op.cit., p. 131-132

BDD-A22105 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:36 UTC)

pofida orienărilor politice diferite, au un limbaj asemănător care privilegiază exprimarea ambiguă, chiar contradictoire. Discursul politic caragialian încalcă o regulă fundamentală a argumentației, legea non-contradicției, cu scopul de a satiriza categoria politicianului demagog.

Bibliografie

I.L. Caragiale, *Opere alese*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1972

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Conversaţia. Structuri şi strategii*, Editura All, Bucureşti, 1999

Irimia, D., *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iaşi, 2004

Kerbrat-Orecchioni, Catherine, *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*, Armand Colin, Paris, 1984

Leech, Geeoffrey, N., *Principles of Pragmatics,* Longman, New York, 1983

Maingueneau, Dominique, *Discursul literar*, Institutul European, Iaşi, 2007

Maingueneau, Dominique, *Analiza textelor de comunicare*, Institutul European, Iaşi, 2007

Perelman, Charles, Olbrechts-Tyteca, Lucie, *Traité de l'argumentation*, Presses Universitaires de France, Paris, 1958

Rovenţa-Frumuşani, Daniela, *Analiza discursului. Ipoteze şi ipostaze*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2005

Stati, Sorin, *Le transphrastique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1990

Şerbănescu, Andra, *Întrebarea. Teorie şi practică*, Editura Polirom, Iaşi, 2002

Tuţescu, Mariana, L'argumentation. *Introductuon à l'étude du discours*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 1998

Zafiu, R., *Conjuncţiile adversative în limba română: tipologie şi niveluri de incidenţă*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română – structură şi funcţionare,* Bucureşti, EUB, 2005, p. 243-258.

Acknowledgment

This work was partially supported by the strategic project PERFORM,POSDRU159/1.5/S/138963, inside POSDRU Romania 2014, co-financed by the European Social Fund-Investing in People.

BDD-A22105 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:36 UTC)